

مقدمه‌ای بر پولشویی

تهیه و تدوین

اداره مبارزه با پولشویی بانک پارسیان

مقدمه	۱
پولشویی چیست	۱
تاریخچه پولشویی	۲
آثار نامطلوب پولشویی	۳
اهداف پولشویان	۴
۱- فرایند پولشویی	۴
۱-۱- جایگذاری	۴
۲-۱- لایه گذاری	۵
۳-۱- درهم آمیزی یا یکپارچه سازی	۵
ضرورت مبارزه با پولشویی در موسسات مالی	۶
۲- اقدامات بین المللی برای مبارزه با پولشویی	۷
۲-۱- سازمان ملل متحد	۷
۲-۲- نیروی ویژه اقدام مالی (FATF)	۷
۳-۲- کمیته نظارت بر بانکداری (کمیته بال)	۹
زمینه های جرم پولشویی در ایران	۱۰

پولشویی

مقدمه

پولشویی از جرایم سازمان یافته‌ای می‌باشد که امروزه مورد توجه جامعه جهانی قرار گرفته است و موانع زیادی را در مسیر توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جوامع در تمام جهان ایجاد نموده است. در دهه‌های اخیر، جهانی شدن به همراه رشد اقتصادهای بین‌المللی، محرکی برای فعالیت‌های غیرقانونی بوده است. فعالیت‌های مجرمانه مانند تجارت مواد مخدر، تجارت انسان، فحشا، قاچاق مهاجران، تجارت اعضای بدن انسان، تجارت اسلحه گرم و قاچاق کالا سودهای کلانی را خلق کرده و افزایش تقاضا برای پولشویی را به دنبال داشته است. اساس مبارزه با پولشویی، جلوگیری از سودمندی مجرمین است و شامل پیشگیری از بکارگیری مجدد عواید حاصل از فعالیت‌های مجرمانه می‌باشد.

با وجود عمر کوتاه چنین پدیده‌ای اقدامات مهمی از سوی سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای در این زمینه صورت گرفته است. در پرتو چنین اقداماتی، دولت‌ها نیز در حقوق داخلی خویش قوانینی را برای مبارزه با پولشویی وضع نموده‌اند، هر چند اجرای این قوانین، مستلزم یکسری محدودیت‌ها برای دولت‌ها می‌باشد اما باید به این مسئله توجه داشت که مقابله جدی و مؤثر با پولشویی به هماهنگی و همکاری مشترک دولت‌ها بستگی دارد و ناهماهنگی برخی از اعضای جامعه جهانی منجر به ناکامی اقدامات و تدابیر ضد پولشویی در سطوح مختلف ملی و بین‌المللی می‌گردد. در این راستا جامعه جهانی برای نیل به مقصود و قرارداد باقیمانده کشورها در مسیر مبارزه با پولشویی از اهرم‌های خاصی همچون تهدیدات اقتصادی و ... استفاده می‌نماید.

پولشویی چیست

پولشویی فرایند پیچیده‌ای است که طی آن جنایتکاران و صاحبان دارایی‌های غیرقانونی عواید حاصل از عملیات مجرمانه را با هدف پنهان کردن منشأ مجرمانه آن تغییر چهره داده و این تصور را ایجاد می‌کند که پولی را که خرج می‌کنند در واقع متعلق به خود آنها بوده و از راه قانونی بدست آمده است. در این فرآیند پول کثیف، غیرقانونی و نامشروع در مبادلات به گردش درمی‌آید و ظاهراً "تمیز و شسته شده و پس از خروج از چرخه، قانونی و تمیز جلوه می‌نماید. به

عبارتی دیگر پولشویی یک فعالیت غیر قانونی است که در طی انجام آن، عواید و درآمدهای ناشی از اعمال خلاف قانون، مشروعیت می‌یابد و پولهای کثیف ناشی از اعمال خلاف، به پولهای تمیز تبدیل گردیده و وارد چرخه اقتصاد می‌گردد.

پولشویی جرمی است، مالی که از یک سو سبب فساد نهادهای مالی و تحمیل شرایط غیر منصفانه به فعالان اقتصادی شده و از سوی دیگر موجب خدشه دار شدن ثبات بازارهای مالی می‌گردد.

از ویژگیهای مهم جرم پولشویی می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

- پولشویی موجب تأمین منابع مالی برای انجام فعالیت مجرمان و گروههای سازمان یافته می‌شود. که این امر موجب افزایش جرم، جنایت و فعالیتهای غیر قانونی می‌گردد.
- پولشویی باعث آلوده ساختن مؤسسات مالی، ورود خسارت و سلب اعتماد عمومی به آنهاست که در عصر جهانی شدن این پدیده به تجارت جهانی و ثبات آن آسیب می‌رساند.

تاریخچه پولشویی

تاریخچه ی آغاز پولشویی را از اوایل قرن بیستم می‌دانند و بنا به نظر برخی از اقتصاددانان پولشویی ریشه در مالکیت مافیا بر شبکه ای از رختشویخانه های ماشینی در ابتدای دهه ۱۹۳۰ در آمریکا دارد. طی این سالها، همزمان با بحران اقتصادی آمریکا، دزدان و گانگسترها پولهای کلان بدست آورده از اخاذی، فحشاء، قاچاق مواد مخدر و مشروبات الکلی، کازینوها و قمارخانه ها که منشاء غیرقانونی داشتند به طرق مختلف مشروع و قانونی جلوه می‌دادند. یکی از راههای مشروعیت بخشیدن به این درآمدها، سرمایه گذاری در رختشویخانه ها بود که در جهت قانونی نشان دادن پولهای نامشروع صورت گرفت. عده‌ای دیگر از کارشناسان اقتصادی و مالی عقیده دارند که انتساب منشاء پدیده‌ی پولشویی به گروههای گانگستری و مافیائی دهه ی ۱۹۳۰ نمی‌تواند واقعیت داشته باشد و رواج اصطلاح پولشویی را به جریان رسوائی سال ۱۹۷۳ و اترگیت می‌دانند. در این جریان، ستاد انتخاباتی ریاست جمهوری ریچارد نیکسون در ایالات متحده، کلیه وجوه مربوط به کمکهای انتخاباتی غیر قانونی را ابتدا به مکزیک و سپس به شرکتی در میامی منتقل نمود.

روزنامه گاردین انگلستان از این جریان به عنوان «پولشویی» نام برد. و از آن پس در سطح گسترده ای به کار گرفته شد و به اصطلاحی متداول در سراسر جهان تبدیل گردید.

آثار نامطلوب پولشویی

عملیات پولشویی در سطح وسیع، اثرات نامطلوب و زیانباری بر اقتصاد کشورها و جامعه جهانی بر جای می گذارد که از جمله این اثرات مخرب و زیانبار می توان به مواردی به شرح ذیل اشاره کرد.

- ✓ موجب گسترش فعالیت های مجرمانه و زیرزمینی می شود و مجرمان و خلافکاران امکان ادامه حیات می یابند.
- ✓ باعث فرار سرمایه از کشور، جهت شستشو می شود.
- ✓ پولشویی بازارهای مالی را مختل می کند. معاملاتی که برای مقاصد پولشویی انجام می شوند تقاضا برای نقدینگی را افزایش می دهند، نرخ بهره و ارز را بی ثبات می کنند و موجب رقابت غیرعادلانه و افزایش نرخ تورم در کشورهایی می شود که مجرمان در آن فعالیت می کنند.
- ✓ انباشت ثروت و قدرت در دست مجرمان و گروه های بزهکار را موجب شده و امنیت ملی و اقتصاد کشور را تهدید می کند.
- ✓ باعث کاهش تمایل به سرمایه گذاری در فعالیت های مولد می گردد.
- ✓ باعث تضعیف بخش خصوصی می شوند. پولشویان به منظور مخفی کردن و پوشش درآمدهای حاصل از فعالیت های غیرقانونی خود، شرکت ها و مؤسسات مختلفی تشکیل می دهند و عواید حاصله را با جوه قانونی ادغام و به این ترتیب محصولات و خدمات خود را با قیمتی کمتر از سطح قیمت بازار ارائه می کنند. این موضوع رقابت را برای شرکت های خصوصی مشکل می کند و موجب تضعیف بخش خصوصی می شود.

اهداف پولشویان

هدف جنایتکاران از پولشویی در سه انگیزه متفاوت خلاصه می شود.

۱- **فرار از تعقیب**: اگر سازمان های جنایی موفق شوند پول حاصل از جنایت را به درستی وارد چرخه

تطهیر نموده و در پول تمیز ادغام نمایند، می توانند از تعقیب مجریان قانون نیز مصون بمانند.

۲- **فرار از مجازات**: روشن است وقتی مجرم شناخته نشود، بنابراین مجازاتی نیز در کار نیست.

۳- **فرار از مصادره اموال**: با توجه به اینکه مصادره و ضبط اموال حاصل از جنایات سازمان یافته برای

مرتکبین جرم پول شویی در اغلب کشورها در نظر گرفته شده است، بنابراین نجات دارایی ها و ثروت

کثیف از ترس مصادره هدف پولشویان است.

۱- فرایند پولشویی

۱-۱- جایگذاری (Placement)

اولین مرحله از فرآیند پولشویی جایگذاری یا تزریق عواید حاصل از فعالیت های مجرمانه به شبکه مالی رسمی، با هدف تغییر منشأ و یا مالکیت آن است.

این مرحله از پولشویی معمولاً به روش های زیر انجام می پذیرد:

الف - وجوه حاصل از فعالیتهای مجرمانه مستقیماً و نقداً در یک موسسه مالی (از جمله بانک ها) سپرده گذاری می شوند. بدین ترتیب که مبالغ کلان نقدی به مبالغ کوچکتری تقسیم و در سپرده ها واریز می گردد.

ب- وجوه نقد به صورت فیزیکی از مرزهای کشور خارج می شوند (در صورتیکه منع قانونی وجود نداشته باشد و ترجیحاً ارسال وجوه به کشورهایی با قوانین و مقررات سست تر و سطحی تر) در این روش هدف تطهیرکننده این است که پول نقد را از منشأ تحصیل آن دور نماید تا بدین ترتیب از پیگیری مقامات قضایی مصون باشد.

ج- خرید کالا و یا اموالی که قابلیت فروش مجدد آنها فراهم باشد، به عنوان مثال خرید یک خانه، آثار هنری، فلزات و سنگهای گرانبها با قیمت بالا و فروش آن به قیمت پائینتر.

د- تشکیل شرکتهای صوری و استفاده از پوشش قانونی و تجاری آنها برای وارد کردن وجوه نقد در سیستم های مالی

۱-۲- لایه گذاری (Layering)

این مرحله شامل تبدیل و جابجایی پول، به منظور تغییر چهره دادن منشأ غیرقانونی وجه است. در این مرحله با ایجاد لایه های متعدد از معاملات پیچیده مالی کوشش می شود تا منشأ مالکیت پولهای کثیف، پنهان، غیر قابل پیگیری، حسابرسی و ردیابی گردد. تحقق این امر شامل عملیاتی از قبیل حواله وجه سپرده شده نزد موسسه مالی به موسسه دیگر، تبدیل سپرده نقدی به اوراق بهادار، سهام و چکهای مسافرتی، نقل و انتقالات الکترونیکی و ثبت شرکتهای کاغذی است.

مرحله لایه گذاری به طرق متفاوتی انجام می پذیرد:

الف- پول کثیف تبدیل به چک مسافرتی و یا حواله بانکی شده و در حسابهای نامرتبط به دفعات سپرده گذاری می شود.

ب- حواله های بانکی با مبالغ بالا به حسابی در خارج از کشور که مقررات و قوانین محکمی ندارد ارسال می گردد.

ج- پول کثیف در جریان مرادوات مالی صوری با یک شرکت کاغذی (shell company) منتقل می گردد.

د- هویت مالک واقعی عواید حاصل از جرم پنهان نگه داشته می شود و یا در جریان چرخه انتقالات الکترونیکی فرصت و راه بسیار خوبی در اختیار تظهير کنندگان قرار می گیرد تا بتوانند پول کثیف خود را جابجا کنند.

هدف از این مرحله در پولشویی قطع ارتباط بین درآمد حاصله از فعالیتهای مجرمانه و جرم منشأ می باشد.

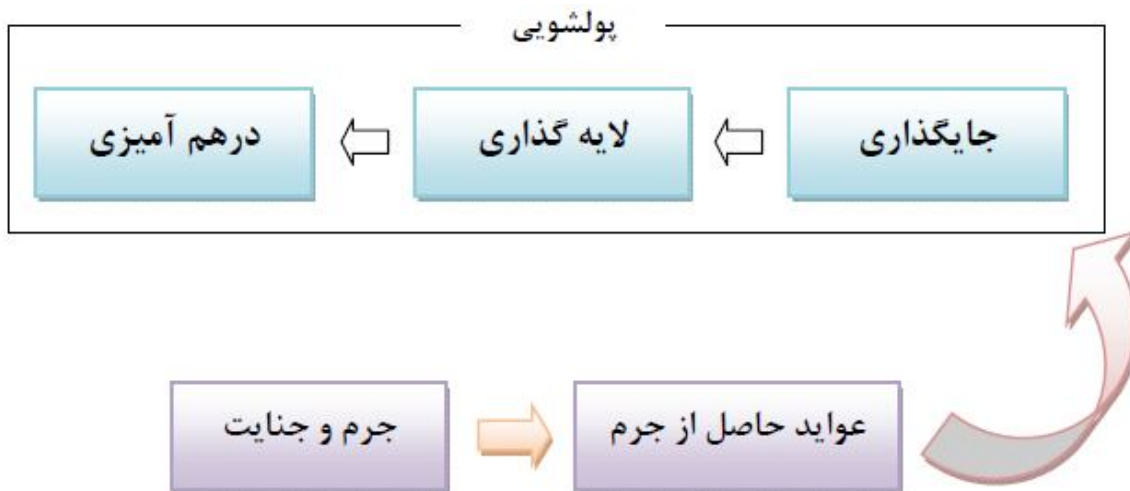
۱-۳- درهم آمیزی یا یکپارچه سازی (Integration)

آخرین مرحله از فرآیند پولشویی درهم آمیزی یا یکپارچه سازی است که به معنای فراهم آوردن پوشش و ظاهری مشروع برای توجیه قانونی عواید حاصل از فعالیت های مجرمانه است. در این مرحله پول های کثیف و نامشروع در اقتصاد با پول های مشروع و سایر دارایی های موجود در سیستم مالی مخلوط می گردد و شکل مشروع به خود می گیرند. درهم آمیزی می تواند به طرق مختلف امکانپذیر باشد

الف- سرمایه گذاری در مشاغل قانونی

ب- خرید و فروش دارایی ها با نام شرکتهای صوری

ج- انجام معاملاتی از قبیل صادرات و واردات کالا و توسل به کم نمایی سیاهه صادراتی و گران نمایی سیاهه وارداتی

شکل ۱. فرآیند پولشویی

ضرورت مبارزه با پولشویی در موسسات مالی

قابلیت شستشوی عواید حاصل از جرم از طریق بانکها یا مؤسسات مالی موفقیت عمده برای مجرمین است. لذا عدم رعایت ضوابط پذیرفته شده بین المللی در امر مبارزه با پولشویی، آثار و تبعات سنگینی به لحاظ ریسک سوء شهرت و غیره برای بانکها و مؤسسات مالی به همراه خواهد داشت. عدم انطباق با این ضوابط و مقررات، کشور و مراکز مالی آن را مورد اتهام قرار داده و در سطح بین المللی در زمره مراکز مالی غیر مطمئن و با ریسک بالا طبقه بندی می نماید.

یکی از آثار منفی اجتماعی-اقتصادی پولشویی، انتقال قدرت اقتصادی از بازار، دولت و شهروندان به مجرمان و سازمانهای مختلف است. قدرت اقتصادی منتقل شده به سازمانها و اشخاص مجرم اثر مخربی بر همه ارکان و

اجزای جامعه و اقتصاد دارد. لذا مهمترین دلیل برای مبارزه با پولشویی ایجاد فضایی ناامن برای مجرمان می باشد تا آنها نتوانند پولهای کثیف خود را از طریق شبکه بانکی از نقطه ای به نقطه دیگر انتقال دهند. بنابراین مبارزه با پولشویی بیش از آنکه به نفع شبکه بانکی باشد بطور کل به نفع جامعه است.

۲- اقدامات بین المللی برای مبارزه با پولشویی

۲-۱- سازمان ملل متحد

سازمان ملل متحد در حال حاضر به عنوان عالی ترین مرجع بین المللی برای جهت دهی و هماهنگی سازمانها و مراکز ملی، منطقه ای و بین المللی برای مبارزه با پولشویی محسوب می شود. دو مصوبه این سازمان مبنای تلاش ها و فعالیت های دیگر سازمان های بین المللی می باشد. این دو مصوبه « کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر و داروهای روان گردان مصوب کنفرانس ۲۰ دسامبر ۱۹۸۸ » معروف به کنوانسیون وین و « قطعنامه مصوب مجمع عمومی کنوانسیون ملل متحد برای مبارزه با جرایم سازمان یافته فراملی مصوب دسامبر ۲۰۰۰ » مشهور به کنوانسیون پالرمو می باشند. محتویات این دو کنوانسیون مرتبط با مبارزه با پولشویی است.

علاوه بر سازمان ملل سازمانها و موسسات بسیار دیگری در سراسر دنیا وجود دارند که به مبارزه با پولشویی می پردازند که از بین آنها به نیروی ویژه اقدام مالی (FATF)^۱ و کمیته بال می پردازیم.

۲-۲- نیروی ویژه اقدام مالی (FATF)

FATF یک سازمان بین المللی می باشد که با هدف توسعه سیاست های مبارزه با پولشویی در سطح ملی و بین المللی ایجاد شده است این نهاد در اجلاس گروه هفت که در سال ۱۹۸۹ در پاریس برگزار شد، موجودیت یافت و شانزده کشور موسس FATF بودند.

^۱ Financial Action Task Force

FATF برای نظارت بر عملیات مالی بر پیشرفت اعضا در پیاده سازی سنجشهای ضروری نظارت می کند همچنین رهنمودهایی را برای اجرا و پیاده سازی روشهای مبارزه با تروریسم و پولشویی در سطح بین المللی ارائه می نماید و برای انجام هرچه بهتر این وظایف با سایر ارگانهای بین المللی همکاری تنگاتنگی دارد. در سال ۱۹۹۰، FATF گزارشی شامل برنامه ای جامع حاوی ۴۰ توصیه و پیشنهاد که برای مبارزه با پولشویی ضروری هستند را ارائه داد سپس در سال ۱۹۹۶ این اصول را مورد بازنگری قرار داد؛ این ۴۰ توصیه از مستندات بسیار قوی در زمینه پولشویی است که ۱۳۰ کشور جهان آن را پذیرفته و به آن عمل می کنند.

در سال ۲۰۰۱، FATF محدوده استانداردهای خود را وسعتر نمود و مبارزه با فعالیتهای اقتصادی شبکه های تروریستی را نیز در دستور کار خود قرار داد.

طی سالهای ۱۹۹۱ و ۱۹۹۲ سازمان بین المللی مبارزه با پولشویی، اعضای خود را از ۱۶ به ۲۸ عضو افزایش داد و هم اکنون با ۳۶ عضو به فعالیت خود در راستای مبارزه با پولشویی در سراسر دنیا ادامه می دهد.

توصیه های چهار گانه FATF، برای مبارزه با پولشویی و با نگاهی جهانی تدوین شده و حاوی اصولی قابل انعطاف است که با ساختار قانونی و سیستم های مالی و اداری کشورها به خوبی منطبق است. توصیه های FATF را می توان به پنج دسته تقسیم کرد:

- ساختار حاکم بر قوانین تصویب شده در مورد مبارزه با پولشویی
- ضوابط پیشگیری کننده لازم الرعایه برای موسسات مالی
- اعمال ضوابط احتیاطی و نظارتی برای موسسات مشمول
- الزامات نهادی (تشکیل واحد اطلاعات مالی)
- کمکهای بین المللی برای مبارزه با پولشویی

۲-۳- کمیته نظارت بر بانکداری (کمیته بال)

کمیته نظارت بر بانکداری (کمیته بال)، در سال ۱۹۷۴ توسط مسئولین بانک های مرکزی کشورهای عضو گروه ۱۰ تأسیس گردید. این کمیته دارای کارگروههای فنی و تخصصی است که در جلسات دوره ای، نسبت به تنظیم استانداردها و رویه هایی کارآمد برای کنترل نظامهای بانکی کشور اقدام می کنند. این کمیته بدون آنکه دارای اختیار نظارت بین المللی بر بانکها باشد تنظیم استانداردها و قواعد نظارتی و توصیه بهترین روشها در مورد طیف گسترده ای از مسائل نظارتی را برعهده دارد.

در سال ۱۹۸۸، کمیته بال بیانیه ای درباره ممنوعیت استفاده از سیستم بانکی به منظور پولشویی منتشر کرد. این گزارش رئوس سیاست ها و ضوابطی را بیان می کند که مدیران مؤسسات مالی در مبارزه با پولشویی باید آنها را رعایت کنند. در این گزارش آمده که ممکن است مجرمان از شبکه بانکی به صورت واسطه ای برای مقاصد مجرمانه استفاده کنند، لذا آگاهی و دقت مدیران، مانع سوء استفاده مجرمان از سیستم بانکی به منظور پولشویی می شود. این بیانیه چهار اصل محوری به شرح زیر دارد:

- شناسایی دقیق و مستمر مشتری
- رعایت استانداردهای حرفه ای و تبعیت از قانون
- همکاری با مجریان قانون و نهادهای ذیربط
- تدوین و تصویب ضوابط و مقررات به منظور مبارزه با پولشویی

در سال ۱۹۷۷ کمیته بال « اصول اساسی برای نظارت مؤثر بر بانکداری » را منتشر نمود که شامل مجموعه کاملی از دستورالعمل های عمومی به منظور کنترل و نظارت بر سیستم های مختلف بانکی است. از مجموع ۲۵ اصل این سند، اصل ۱۵ در مورد پولشویی است :

« ناظرین بانکها باید مشخص سازند که آیا بانکها سیاست ها و رویه های مناسبی را برای شناسایی مشتری به کار گرفته اند و این سیاست ها به گونه ای است که معیارهای عالی اخلاقی و حرفه ای را در بخش مالی گسترش دهد و بانکها را از مورد سوء استفاده واقع شدن داخلی و بین المللی توسط عناصر بزهکار محافظت نماید.»

هرچند کمیته بال نهادی بین المللی است اما مصوبات آن فاقد ضمانت اجرایی است؛ با این وجود مصوبات این کمیته را اغلب کشورها پذیرفته و از طریق تصویب قانون، آئین نامه و ... آنها را اجرایی می سازند.

زمینه های جرم پولشویی در ایران

یکی از مواردی که همواره کشور ایران را در مظان اتهام قرار داده، پولشویی می باشد. آمارهای غیر رسمی حکایت از آن دارد که سالیانه چندین میلیارد دلار قاچاق از مبادی ورودی غیر گمرکی و غیر رسمی وارد کشور می شود. بر اساس آمارهای سازمان ملل، بزرگترین تولیدکننده تریاک و هروئین جهان افغانستان است که در حدود دو سوم تولیدات جهانی را در بر می گیرد و با توجه به اینکه بزرگترین بازار مصرف مواد مخدر در کشورهای غرب ایران قرار دارد، بنابراین بهترین راه برای ترانزیت این کالا ایران است و حجم زیادی از مواد مخدر به اجبار از مرز ایران می گذرد و تلفات و صدمات جانی و مالی فراوانی برای کشور به بار آورده است.

با توجه به این که مهمترین دلیل برای مبارزه با پولشویی ایجاد فضای نا امن برای فعالیت مجرمان و کاهش رفتارهای تبهکارانه و کمک به مسئولین جهت کشف و ردیابی شبکه های فحشاء و اختلاس می باشد، لذا تدوین قوانین مدون، لازم و ضروری بنظر می رسد. با اعمال قوانین مبارزه با پولشویی راههای فرار مالیاتی کاهش یافته و درآمدهای ناشی از مالیات دولت افزایش خواهد یافت و شبکه های فحشاء و اختلاس و ارتشاء کشف و عرصه بر فعالیتهای مجرمانه ای مانند قاچاق کالا و خرید و فروش مواد مخدر تنگ خواهد شد، بنابراین مبارزه با پولشویی بیش از آنکه به نفع شبکه بانکی باشد به نفع کل جامعه می باشد.

ایران نیز همگام با سایر کشورها، مبارزه با پول شویی را در دستورکار خود قرار داده است. از این رو تلاش‌هایی صورت گرفته است که یکی از مهمترین آن تصویب قانون مبارزه با پول شویی در تاریخ ۱۳۸۶/۱۱/۰۲ توسط مجلس شورای اسلامی و تأیید شورای نگهبان می‌باشد که متعاقب آن آیین نامه و دستورالعمل‌های اجرایی مبارزه با پولشویی به کلیه موسسات مالی ابلاغ گردید.

منابع :

- ❖ قانون مبارزه با پولشویی
- ❖ آئین نامه اجرایی قانون مبارزه با پولشویی
- ❖ دستورالعمل اجرایی قانون مبارزه با پولشویی
- ❖ جزایری، مینا، پولشویی و موسسات مالی، موسسه عالی بانکداری، ۱۳۸۸
- ❖ تذهیبی، فریده، پولشویی، انتشارات زعیم، ۱۳۸۴
- ❖ تذهیبی، فریده، پولشویی و روش های مبارزه با آن، انتشارات جنگل ، ۱۳۸۹
- ❖ سیدی، سید محمد، مبارزه با پولشویی، انتشارات پلک، ۱۳۹۲
- ❖ پی‌یرلارنت چتین، جان مک دوئل، سدریک موس، پل الن اسکات، امیل وندر دوز، ترجمه مریم کشتکار، پیشگیری از پولشویی و تامین مالی تروریسم، انتشارات تاش، ۱۳۹۲